

Sekretær: Knut Maarud
Telefon: + 47 23 30 13 19 / 96 23 24 68
E-post: kma@utdanningsdirektoratet.no

29.01.2009

Til Kunnskapsdepartementet

Karlsenutvalget - Høringsuttalelse fra faglig råd for bygg- og anleggsteknikk.

I brev av 27. oktober ber Kunnskapsdepartementet om høringsuttalelser til rapport fra utvalget for fag- og yrkesopplæringen (Karlsenutvalget) - NOU 2008:18. Faglig råd for bygg- og anleggsteknikk behandlet høringen i møte onsdag 28. januar, og vedtok følgende høringsuttalelse:

Innledning

Faglig råd for bygg- og anleggsteknikk er svært tilfreds med at det nå foreligger en grundig gjennomgang av norsk fag- og yrkesopplæring.

I løpet av de siste 15 år er det gjennomført to større reformer i fag- og yrkesopplæringen, R-94 og Kunnskapsløftet. Karlsen-utvalgets brede gjennomgang av fag- og yrkesopplæringen er derfor en viktig milepelsmarkering og et godt grunnlag for videre arbeid med å heve volumet og kvaliteten på utdanningen.

Fag- og yrkesopplæringen har sin naturlige, og viktige, plass i utdannings-systemet i Kunnskapsnasjonen Norge. Dyktige fagarbeidere og håndverkere er helt avgjørende for verdiskapningen og for at næringslivet skal kunne tilby varierte arbeidesoppgaver, og løse sine oppgaver i et fremtidig kunnskapsbasert næringsliv. Fag- og yrkesopplæringen er med på å gi utdanningssamfunnet mangfold og innhold, og kan også grunnlag for andre utdanninger.

Videre må opplæringssystemet holde et høyt internasjonalt nivå, og det må oppleves som interessant og relevant for ungdommene slik at deres forventninger innfris.

Postadresse:

Postboks 2924 Tøyen, 0608 OSLO

Besøksadresser:

Kolstadgata 1, 0562 Oslo

Telefon:

+47 23 30 12 00

Telefaks:

+47 23 30 12 99

E-post:

post@utdanningsdirektoratet.no

Internett:

www.utdanningsdirektoratet.no

Bankgiro:

7694 05 10879

Org.nr.:

NO 970 018 131 MVA

Fag- og yrkesopplæring er tuftet på trepartsamarbeidet. Samarbeidet gjennom de faglige råd og SRY må brukes aktivt og videreutvikles slik at utdanning også er relevant for næringslivet.

Næringslivet er en forutsetning for en god fag- og yrkesopplæring, og gjennom Kunnskapsløftet forutsettes det en enda større deltakelse en tidligere. Det er derfor svært viktig at lærlingtilskuddet økes opp til samme kostnadsnivå som for yrkesfag i skolen.

Karlsenutvalget har over 80 forslag til tiltak for å gjøre opplæringen bedre i fremtiden. Det er viktig at kompetansemeldingen ikke bare drøfter overordnede problemstillinger, men også tar stilling til de viktigste forslagene til tiltak.

Rådets svar er redigert tilsvarende de andre rådene med:

- 1. Utvikling av et forpliktende kvalitetsutviklingssystem for fag- og yrkesopplæringen – Kvalitet i utdanningen**
- 2. Forskning og statistikk**
- 3. Gjennomføring**
- 4. Overgang fra fag-/svennebrev til fagskole, høyskole og universitet**

I tillegg har rådet med et punkt om etterutdanning for byggenæringens arbeidskraft, pkt 5.

- 1. Utvikling av et forpliktende kvalitetsutviklingssystem for fag- og yrkesopplæringen – Kvalitet i utdanningen**
 - Det må, i nært samarbeid med de faglige rådene, utvikles et gjennomgående system for vurdering og dokumentasjon, av hele fireårsløpet, som sikrer kvalitet i opplæringen, mestring i forhold til læreplanene, og sammenhengen mellom opplæring i skole og i bedrift.*
 - Økt bruk av tilsyn vil være med å kvalitetssikre fag- og yrkesopplæringen*
 - Kompetansen om fag- og yrkesopplæringen hos Fylkesmannen må styrkes*
 - Rådet støtter forslaget om opprettelse av bachelor- og masterstudier for yrkesfaglærere i alle utdanningsprogram. Det er her viktig at yrkesutøvere fra næringslivet får mulighet til realkompetansevurdering for å kunne komme inn på studiene.*
 - Det er videre viktig at det blir mulighet for faglig påfyll og hospitering for*

yrkesfaglærerne i bedrifter. Dette oppleves for mange yrkesfaglærere mer relevant enn flere studiepoeng og mastergrader. Lærernes og instruktørens kompetanse er av avgjørende betydning for å sikre god kvalitet i opplæringen. Det er derfor viktig å få på plass praksisnære og fleksible kompetanseutviklingsordninger av varig karakter for disse gruppene. En forpliktende hospiteringsordning for lærere og instruktører i bedriftene vil her kunne være et nyttig virkemiddel. En hospiteringsordning vil føre til en god dialog mellom skole og bedrift og mellom lærer og instruktør. Dette vil være av stor betydning for å sikre helhet i det fireårige opplæringsløpet for elevene/lærlingene. Hospiteringsordninger for lærere og instruktører vil kunne gi grunnlag for økt dialog på lokalt nivå om forholdet mellom opplæring i skole og opplæring i bedrift, og om overgangen mellom disse to læringsarenaene. Nettverksarbeid (se også pkt 3) kan oppmuntre til/skape hospitantplasser for lærere. Muligens kan også opplæring av instruktører delvis foregå i nettverket gjennom skolehospitering, ved gjensidig hospitering. Gjennom et slikt nettverk kan instruktører, lærere og andre aktører i fagopplæringen i større grad samhandle om pedagogikk, vurdering, faglig utvikling, rekrutterings- og kompetansebehov.

- I denne forbindelse er det viktig at fylkeskommunen har et tydelig ansvar for å tilby etterutdanning, og at lærerne har plikt til å delta.
- For at instruktører i bedriftene skal kunne delta i kompetansehevingstiltak initiert av fylkeskommunene, for å sikre kvaliteten i opplæringen i bedriftene, må bedriftene få dekket sine kostnader. Økt tilskudd vil være med å dekke disse (se pkt 3).

2. Forskning og statistikk

- Det må etableres ett eller flere forskningssentre for forskning på fag- og yrkesopplæring. Dette må være robuste forskningsmiljøer som tar vare på det beste fra tidligere forskning
- Et slikt senter (eller flere) vil kunne spille en viktig rolle i arbeidet med å samordne eksisterende forskning og koordinere innsatsen fra ulike forskningsmiljøer. Senteret vil også bli en sentral dialogpartner for organisasjonene i næringslivet og aktører i utdanningssystemet. Forskingen som gjennomføres må være relevant for og dekke behov i næringslivet.
- Det er videre viktig å ha godt kunnskapsgrunnlag som basis for videre utvikling og forbedring av fag- og yrkesopplæringen. I denne forbindelse er det svært viktig at statistikkgrunnlaget for fag- og yrkesopplæringen forbedres, og at eksisterende statistikk samordnes og gjøres tilgjengelig for allmennheten.

Postadresse:

Postboks 2924 Tøyen, 0608 OSLO

Besøksadresser:

Kolstadgata 1, 0562 Oslo

Telefon:

+47 23 30 12 00

Telefaks:

+47 23 30 12 99

E-post:

post@utdanningsdirektoratet.no

Internett:

www.utdanningsdirektoratet.no

Bankgiro:

7694 05 10879

Org.nr.:

NO 970 018 131 MVA

- *For å bidra til gjennomføring av forskningsprosjekter i eget praksisfelt, kan det dannes støttegrupper der studentene kan søke veiledning og bistand underveis i forskningen.*

3. Gjennomføring

- *Fylkeskommunene bør oppmuntres til å etablere partnerskap/nettverk som bindeledd mellom skolene og næringslivet i de ulike programområdene. Nettverkssamarbeid kan utvikle flere arenaer for kompetanseutvikling og kan gi klare indikasjoner på rekrutterings- og dimensjoneringsbehovet i bransjene. Ved å koble bransjer og elever sammen på et tidlig tidspunkt, kan bedriftene ha positiv innvirkning på elevenes motivasjon, yrkesforståelse, holdninger, fravær/adferd i skolen. En tidlig utplassering kan virke avgjørende på elevenes valg av yrke, samtidig kan bedriftene følge elevenes utvikling fram til en eventuell lærlingkontrakt. I et nettverk kan det være mulig å kartlegge enkeltbedrifters behov for arbeidskraft med kompetansebevis og et kortere opplæringsløp, praksisbrev. Rådet støtter at praksisbrevforsøket utvides som planlagt*
- *I et nettverk vil småfag og særløpsfag i større grad kunne presentere seg og sine rekrutteringsbehov overfor elevene. Positive resultater ved nettverkssamarbeid er mange, men økt gjennomstrømming vil i første rekke være en målsetning.*
- *Yrkesretting: Læreplanene og eksamensordningene i fellesfagene må gjennomgås slik at de kan yrkesrettes. Opplæringen i fellesfagene vil da oppleves mer relevant for elevenes fremtidige yrkesutøvelse. Dette skaper sammenheng og mening i opplæringen, og øker elevenes motivasjon. Yrkesretting må skje uten at det faglige nivået reduseres, og yrkesrettingen må forskriftsfestes. Det samme kan også gjelde for FPF.*
- *Organisasjonene, ved de faglige rådene, deltar gjerne i et arbeid som har til hensikt å finne frem til gode eksempler på og retningslinjer for god yrkesretting.*
- *Justering av lærlingetilskuddet: Lærlingetilskuddet må justeres, slik at etterslepet rettes opp, og slik at det blir likhet mellom en elev på yrkesfag i skolen og i bedrift. Her vises det også til forutsetningen fra R-94 om likhet på kostnader og tilskudd. Videre har bedriftene få økte oppgaver gjennom Kunnskapsløftet ved at mer av opplæringen er flyttet fra brede Vg2 til Vg3. Økt tilskudd til ca kr 125 000 for bedriftstiden vil etter rådets oppfatning da*

være et naturlig nivå.

- *Lærlinger med spesielle oppfølgingsbehov, som fordrer ekstra ressursinnsats fra bedriftene, må kompenseres gjennom ekstra tilskudd*
- *Hvert år står et antall elever uten læreplass. Det er faglig råds oppfatning at dagens ordning med Vg3 som ett år i skole i stedet for to års læretid i bedrift, ikke fører frem til like god fagarbeiderkvalitet. Rådet støtter forslaget om at elever uten læreplass skal tilbys to år i skole. Dette vil gi opplæringen i skole mulighet til å bli så lik opplæringen i bedrift som mulig. Det er videre viktig at skolen finner gode samarbeidsformer med det lokale næringslivet for disse elevene, men dette må ikke gå på bekostning av de ordinære læreplassene. Det er i vanskelige tider det som regel blir opprettet mange Vg3 skoleplasser, og da er samtidig læreplassene i bedriftene under press. Samarbeidsarenaene her vil kunne være entreprenørskap eller elevbedrift. Videre vil rådet her peke på at ansvaret for kvaliteten må ligge hos fylket, og at utplassering uten kontroll og kvalitet ikke må skje.*
- *Rådgivningstjenesten bør styrkes, slik at nødvendige nasjonale tiltak for styrking av tjenesten kan iverksettes. Vi støtter en dobling av rådgivningsressursen. Videre støtter vi at det opprettes nasjonale kompetansekrav for utdannings- og yrkesrådgivere. Et nasjonalt senter for karriereveiledning vil bidra til å styrke faglig tyngde og status for dette viktige arbeidet. Næringslivets organisasjoner må være sentrale premissleverandører for sentrenes arbeid.*

4. Overgang fra fag-/svennebrev til fagskole, høgskole og universitet

- *Det er rådets oppfatning at gode overgangsmuligheter mellom fag-/svennebrev, fagskole og utdanning ved universiteter og høgskoler er svært viktig, ikke minst sett i et livslangt læringsperspektiv. Det må arbeides for et nasjonalt system som sikrer smidige overganger mellom de ulike utdanningene*
- *Y-veien har ved Høgskolen i Telemark har vært en suksess. Høgskolen har her satt inn nok ressurser for at dette skal kunne gjennomføres med god kvalitet og gjennomføringskraft. Det er åpenbart behov for flere tilbud, men vi vil allikevel oppfordre til forsiktighet når utvidelser gjennomføres. Næringslivet må være en sentral samarbeidspartner i dette arbeidet, og etterspørre arbeidskraften. Y-veien må heller ikke fortrenge tilbud om ingeniørutdanning for kandidater med toårig fagskoleutdanning.*
- *Rådet støtter at det blir vurdert å sette ned aldersgrensen for realkompetansevurdering*
- *Rett til å ta kurs i fellesfag etter oppnådd fagbrev: Etter Vg2 må elevene i dag velge om de skal ta fagbrev, eller om de skal ta påbyggig til generell*

Postadresse:

Postboks 2924 Tøyen, 0608 OSLO

Besøksadresser:

Kolstadgata 1, 0562 Oslo

Telefon:

+47 23 30 12 00

Telefaks:

+47 23 30 12 99

E-post:

post@utdanningsdirektoratet.no

Internett:

www.utdanningsdirektoratet.no

Bankgiro:

7694 05 10879

Org.nr.:

NO 970 018 131 MVA

studiekompetanse. Dagens ordning med rett til treårig videregående opplæring, gjør at elever som fullfører sin yrkeskompetanse, mister retten til å skaffe seg studiekompetanse. Dette er uheldig. Retten til videregående opplæring bør utvides til fire år for elever som ønsker å ta kurs i fellesfag etter at de har oppnådd fagbrev. Dette vil lette overgangen til høyskoler og universiteter for unge med yrkesfaglig utdanning. Studiekompetanse kan også oppnås gjennom moduler i teknisk fagskole, eller TAF – ordningen.

- Det må gjennomføres et arbeid for å etablere en ordning for konvertering av fagskolepoeng over i studiepoeng
- Nasjonale prinsipper for realkompetansevurdering av voksne som ønsker å ta videregående opplæring: Fylkeskommunene har hittil ikke benyttet det potensialet som ligger i ordningen for realkompetansevurdering av voksne. Fortsatt står et høyt antall voksne uten dokumentert opplæring. Disse kan, og bør, i større grad tilbys realkompetansevurdering som et ledd i et arbeid for å stimulere flere til å gjennomføre videregående opplæring. Det bør derfor utvikles nasjonale retningslinjer/prinsipper for realkompetansevurdering av voksne som ønsker å ta videregående opplæring med avsluttende fag-/svennebrev.

5. Etterutdanning og videreutdanning

I det følgende brukes etterutdanning som begrep for faglig fordypning og perfeksjonering i et fag, men som også kan være videreutdanning i faget - fordypning, mens videreutdanning brukes for fagskoleutdanning, mesterutdanning, høyskoleutdanning mv.

Bygg- og anleggsnæringens aktører har i mange år hatt kursvirksomhet for medlemsbedriftene. Dette er alt fra korte kurs på en halv dag, til kurs over noen uker. Felles for kursaktiviteten som gjennomføres, er at den ikke er systematisk, ei heller gir den noe formalkompetanse for deltakerne. Det har de siste par årene vært arbeidet med en modell som vil kunne gi deltakerne formalkompetanse for deres etterutdanningsaktivitet, og dermed danne grunnlag for videreutdanning for dem som skulle ønske det.

Større krav til omstillingsevne, strengere lovkrav hva gjelder planlegging og utførelse, for eksempel nye energikrav, og krav til dokumentasjon av utført arbeid øker behovet for formalisering av etterutdanningen som gjennomføres.

Dessuten legger Kunnskapsløftet stor vekt på felleselementene i fagene i utdanningsprogrammene. Den faglige fordypningen og perfeksjoneringen utover videregående skole og læretid, må dermed sees i et livslangt læringsperspektiv. For bygg- og anleggsnæringen er derfor etableringen av

Postadresse:

Postboks 2924 Tøyen, 0608 OSLO

Besøksadresser:

Kolstadgata 1, 0562 Oslo

Telefon:

+47 23 30 12 00

Telefaks:

+47 23 30 12 99

E-post:

post@utdanningsdirektoratet.no

Internett:

www.utdanningsdirektoratet.no

Bankgiro:

7694 05 10879

Org.nr.:

NO 970 018 131 MVA

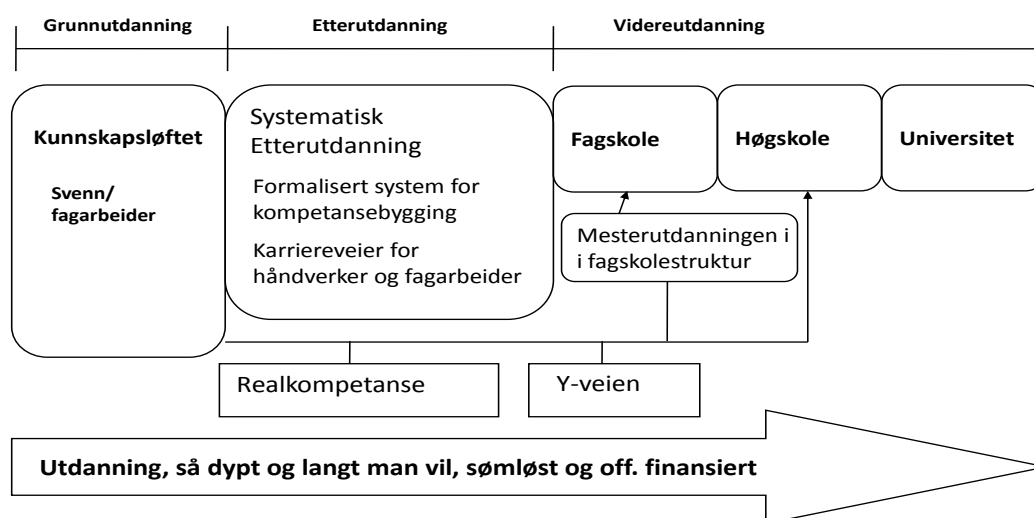
en systematisk etterutdanning av inntil et halvt års varighet for fagarbeidere og håndverkere, av stor betydning.

Følgende bør etableres:

- Etterutdanninger på inntil et halvt års varighet som systematiseres og formaliseres
- Etterutdanningsmodulene må bygge på Kunnskapsløftet for det enkelte fag, og elementer av disse må på et senere tidspunkt kunne inngå som moduler i fagskolen

Dette kan illustreres ved figuren på neste side:

Et utdanningsløp, hvor lenge og man vil

Tall fra Lærevilkårsmonitoren 2006 fra Fafo viser at innenfor bygg og anlegg, tar 3 % formell videreutdanning – fagskole, høgskole eller liknende. For kurs og annen uformell opplæring – etterutdanning – er andelen 41 %. Dette er mye lavere enn i offentlig sektor, og for lavt for bygg- og anleggsnæringen dersom vi skal være en kunnskapsdrevet næring i fremtiden. Den uformelle etterutdanningen må formaliseres og dokumenteres på en slik måte at kvaliteten i fagutøvelsen sikres på et nivå ut over Kunnskapsløftet, og slik at etterutdanningen kan brukes som grunnlag for videreutdanning ved fagskoler, høgskoler mv.

Skal næringen kunne løfte seg til et nytt nivå, er vi avhengig av at en slik struktur kommer på plass. Poenget er ikke å utdanne arbeidskraften ut av fagene, men tvert imot å beholde så mange fagarbeidere som mulig i

produksjonen - og lenger enn i dag. Etterutdanning vil da gi faglig fordyping (her videreutdanning) og perfektionering.

Rådet ser for oss en ramme hvor godkjenning av læreplaner og evaluering finansieres av det offentlige, mens det er bedriftene, eller den enkelte, som i det alt vesentlige betaler selve etterutdanningen.

Mange av næringens tilbud til sine ansatte (her både på arbeidsgiver- og arbeidstakersiden) vil danne grunnlag for innhold i etterutdanningen. Vi ser videre for oss at den videregående skolen kan utvikle og tilby kurs som passer for næringen. Det er stort behov for videre skolering innenfor: Her ved noen eksempler, rehabilitering, bygningsvern, restaurering, industriell bygging og nye dataløsinger for planlegging og dokumentasjon.

Overgangen til videreutdanning må være sømløs slik at man kan fortsette på fagskole, høyskole, mesterutdanning mv. Det vil si at man må få formell kreditt for den etterutdanningen man har vært gjennom. Fagskolen og mesterutdanningen vil da være den naturlige teoretisk-praktiske videreutdanningen for fagarbeidere. De fagskoleutdannede og mestrene går da i det alt vesentlige tilbake til bedriftene som ledende personell, eiere, ledere på bygg- og anleggsplasser mv, og ikke som utøvende fagarbeidere.

Utdanningssystemet mangler i dag denne systematiske etterutdanningen mellom Kunnskapsløftet og den tertiære utdanningen. Dersom denne etterutdanningen hadde blitt etablert, hadde vi fått et helhetlig og sømløst utdanningssystem som ville ivareta alle våre arbeidstakere i kunnskapssamfunnet.

Faglig råd for bygg- og anleggsteknikk håper synspunktene som er fremmet i høringsuttalelsen blir vurdert og brukt i det videre arbeidet med kompetansemeldingen.